

REFERENCES:

1. Bayburin A. K. Etnicheskie stereotipy povedeniya. Leningrad : Nauka, 1985. 330 s.
2. Gumilev L. N. Etnogenez i biosfera Zemli. Moskva : Ayriss-press, 2004. 399 s.
3. Kashkin V. B. Etnonimy i territoriya natsional'noy dushi // Russkoe i finskoe kommunikativnoe povedenie. Voronezh : Izd-vo VGTU, 2000. S. 62–70.
4. Maslova V. A. Lingvokul'turologiya. Moskva : Akademiya, 2001. 208 s.
5. Makhnii M. Etnoevoliutsiia: Naukovo-piznavalni narysy [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu : <http://makhniy.box.ua/2009/10/Etnichni-stereotipi.html> (02.11.11).
6. Selivanova O. O. Kontseptualizatsiia svoho y chuzhoho v ukrainskykh paremiiakh // Naukovi zapysky Luhansk. natsion. ped. un-tu. Seriya Filolohichni nauky. Luhansk : «Alma-mater», 2004. Vyp. 5, T. 1. S. 214–230.
7. Toporov V. N. Obraz «soseda» v stanovlenii etnicheskogo samosoznaniya (russko-litovskaya perspektiva) // Slavyane i ikh sosed. Vyp. 2. Etnopsikhologicheskiiy stereotip v srednie veka. Moskva, 1990. S. 4–14.
8. Brewer M. B., Campbell D. T. Ethnocentrism and intergroup attitudes: East African evidence. New York, 1976.
9. Sumner W. Folkways. New-York : Dover, Inc., 1959. 452 p.

УДК : 81'373.237

DOI:<https://doi.org/10.31861/gph2020.823.215-220>

Таран С.
(Чернівці)

ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРИ АНГЛІЙСЬКИХ ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИХ ТЕРМІНІВ

У статті подано огляд структурних особливостей перекладознавчих термінів в англійській мові. Проаналізовано різноманітні словотвірні моделі термінів-слів та термінів-словосполучень галузі перекладознавства та виокремлено найбільш продуктивні конструкції для термінотворення.

Ключові слова: однокомпонентні, багатокомпонентні терміни, структурні моделі, перекладознавство.

В статье рассматриваются структурные особенности переводческих терминов в английском языке. Проанализировано разные словообразовательные модели терминов-слов и терминов-словосочетаний области переводоведения и выделено самые продуктивные конструкции для терминообразования.

Ключевые слова: однокомпонентные, многокомпонентные термины, структурные модели, переводоведение.

This article deals with structural peculiarities of the terms belonging to the field of translation studies. Word-formation and structural organization of a certain vocabulary provides deeper insight to the nomination processes. This allows not only more qualitative understanding of the named phenomena themselves, but also provides some field for further studies on translatability of these terms. Translation was always an essential part of cross-cultural communication and knowledge dissemination. However, it experienced (and is still experiencing) a major boost with the development of science and technologies. Therefore, translation acquired not only new techniques and equipment for more efficiency, but also new terms to operate its notions. Taking into consideration that translation terms have not been studied enough, it stipulates the topicality of the research. In particular, this article deals with the word structure of such terms. According to the conducted analysis, the terms were divided into words and word-combinations. Terms-words are such terms that include only one component of either part of the speech (noun, verb and adjective mainly). Terms-word-combinations were grouped by their structural models that were determined according to what part of the speech the included components belong to. Based on the obtained quantitative results, a conclusion what made as to productivity of a certain model.

Key-words: single-component, multicomponent terms, structural models, translation studies.

Постановка проблеми. Перекладознавство є важливим аспектом людської діяльності як засіб духовного збагачення та міжкультурної комунікації. Сам переклад зазнав бурхливого розвитку із розвитком науки та техніки: починаючи від САТ-ів, які виступають фасилітаторами все ще повністю людської діяльності, до повністю автоматизованих систем перекладу (напр. Google Translate), які, базуючись на статистичних даних, не потребують людини для оперативної роботи. Не можливо не згадати і про постійні процеси глобалізації та тісної міжкультурної комунікації, де позицію лінгва франка все ще відведено англійській мові.

У зв'язку з цими процесами лексика перекладознавства також зазнає постійного розвитку, до її складу залучають нові поняття та назви. Те, що переклад став досить актуальним явищем, зумовлює потребу в розумінні та дослідженні особливостей словотвірної архітекτονіки, описі арсеналу словотвірних засобів та моделей, а також виявленні ступенів продуктивності різних видів терміноутворення в англійських професійних перекладацьких текстах. Багатокомпонентні терміни становлять значну частину термінологічної бази галузі перекладознавства через неможливість передати всі поняття за допомогою простих однокомпонентних термінів і викликають значні труднощі в розумінні та відтворенні українською мовою, що зумовлює потребу в їх вивченні.

Огляд останніх досліджень і публікацій з цієї проблеми. Терміни завжди були предметом вивчення багатьох зарубіжних та вітчизняних учених (Н. Picht, D.r Sageder, Т.Р. Кияк, З. Б. Куделько, Н. В. Лазебна, Шелов С.Д. та ін). Вони розглядають сучасні виклики термінознавства, проблематику методологічної бази, різні аспекти творення та функціонування термінів та ін.

Однак, слід зауважити, що перекладознавча термінологія не була об'єктом спеціального дослідження у сучасній лінгвістиці, не кажучи про вивчення її особливостей структурної організації, незважаючи на бурхливий розвиток наукових розвідок у царині фахових мов та терміносистем різних галузей людської діяльності.

Постановка завдання. Мета статті полягає в аналізі структурних особливостей галузі перекладознавства на матеріалі англійської мови, що зумовлює вирішення таких завдань:

- 1) визначити групи термінів-словосполучень за кількісною ознакою;
- 2) проаналізувати їх за значенням компонентів;
- 3) з'ясувати основні способи творення перекладознавчих термінів-словосполучень;
- 4) визначити ступінь продуктивності термінів-словосполучень сфери перекладознавства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно з традиційною класифікацією термінів за їхньою структурою, вони можуть бути представлені як терміни-слова або терміни-словосполучення [2, с. 70]. „Однокомпонентні терміни складаються лише з однієї лексичної одиниці. До складу багатокомпонентних термінів входять декілька лексичних одиниць” [3, с. 98].

Опираючись на цю теоретичну базу, робимо припущення, що англійські терміни галузі перекладознавства не є винятком і складаються з простих (однокомпонентних) терміноодиниць та складних термінів, які можуть виражатися як багатокомпонентні сполуки, у структуру яких входить декілька лексем. Для позначення компонентів використано латинські літери на позначення відповідної частини мови, а саме: іменник – N (noun); прикметник – Adj (adjective); дієслово – V (verb); числівник – Num (numeral); прийменник – prep. (preposition).

У ході дослідження було відібрано 1163 термінів, які було зібрано методом суцільної вибірки із одномовних перекладознавчих словників та глосаріїв (A Dictionary Of Translation And Interpreting by John Laver and Ian Mason; Glossary of Translation & Interpreting Terms & Definitions; Dictionary of Education and Assessment in Translation and Interpreting Studies (TIS)) Виявлені терміни були поділені на одно- (41,4%) та багатокомпонентні (58,6%), скомпоновані в групи та моделі.

Структурно терміни-слова діляться на такі типи: непохідні, похідні, складні та аббревіатури [2, с. 70]. Необхідно зазначити, що перекладацькі терміни англійської мови включають усі вищезгадані структурні типи. Результат аналізу вказує на те, що однокомпонентні терміни галузі перекладознавства найбільше представлені похідними словами (із 481 однокомпонентних термінів 286 – похідні). Ця група термінів представлена іменниками, прикметниками та дієсловами.

В англійській мові існує кілька способів словотворення, одним із яких є афіксація, зокрема префіксація й суфіксація [4, с. 14]. Розглянемо способи, якими були сформовані перекладацькі терміни з непохідних слів, що стали похідними (betweenness, explication), класифікуючи їх за частиномовною належністю:

1. Дієслова. У ході аналізу виявлено терміни, утворені способами префіксації. Прикладами префіксації є додання до основи дієслова префікса a- (to abridge – перекладати скорочуючи), para- (to paraphrase – перефразувати), post- (to post-edit – постредагувати), pre- (to pre-edit – попереднє редагування), re- (to revoice – переозвучувати), sub- (to subtitle – субтитрувати), trans- (transcode – транскодувати).

Прикладів суфіксації дієслів не виявлено.

2. Іменники.

А) Під час дослідження зафіксовано вживання суфіксів, які під час додавання до дієслова формують іменник, що вказує на виконавця дії. Такими суфіксами стали -er (interpreter – усний перекладач) -or (translator – письмовий перекладач, author – автор);

В) Інша група суфіксів формує віддієслівні іменники на позначення абстрактних понять, процесів або результату дії. Продуктивними суфіксами стали -ion (inclusion – інклюзія), -tion (translation – переклад), -ence (transference – передача, intervenience – інтервенція), -age (transcodage – транскодування), -y (delivery – подача);

С) Група іменників із суфіксом -eme позначає поняття, які репрезентують подільну частину у межах певної системи/сукупності знань (repertoreme – репорторема, transeme – трансема);

Д) До цієї групи віднесено терміни-слова, сформовані додаванням суфікса до прикметника/прийменника, на позначення стану, якості або властивості. Наприклад: додавання суфікса -ness (betweenness – посередництво), -cy (consistency – послідовність), -ity (translatability – перекладність);

Е) До останньої групи увійшли терміни із префіксально-суфіксальним способом творення: in- (in-betweenness – посередництво); dis- (disambiguation – неоднозначність).

3. Прикметники. Серед перекладацьких термінів-слів виявлено небагато прикметників. Вони сформовані шляхом додавання суфіксів до іменника та дієслова. Суфіксами, які формують такі відіменникові терміни, є -al (translational – перекладацький), -able (translatable – перекладний), -ic (polyphonic – багатоголосний). Було виявлено також префікс in- (invariant – інваріантний).

Необхідно зазначити, що наступні терміни, які є непохідними словами (125 одиниць), за кількістю майже вдвічі поступаються тим, що виражені похідними. Їх було погруповано згідно приналежності до таких частин мови:

– іменник. Наприклад: loss (втрата частини значення при перекладі), message (повідомлення, меседж), match (схожий сегмент перекладу), mode (спосіб вираження джерела перекладу);

– дієслово. Наприклад: to translate (перекладати), to edit (редагувати), to interpret (перекладати усно).

У ході дослідження було виявлено тип термінів, представлених складними словами. „Сложное слово состоит из двух или более полнозначных основ, которые могут употребляться в языке самостоятельно. Полученное в результате словосложения производное слово представляет собой единое целое, новое понятие, не всегда равное сумме составляющих его значений” [4, с. 34]. У результаті вибірки виокремлено 19 термінів такої структури.

Аналізуючи цю групу термінів, ми виокремили такі словотвірні моделі складних слів: N + N (loan-shift – запозичення зі зміною значення), N + Adv (top-down – метод перекладу від контексту до слів, bottom-up – метод перекладу від слів до тексту, voice-over – переозвучка).

Останньою групою слів-термінів є та, що представлена у формі абревіатури. „Аббревиация – это способ образования сокращенных и сложносокращенных слов. Образуются они путем объединения усеченных частей основ нескольких слов, а также усеченных частей основ с целыми словами” [1, с. 14]. Ця група нараховує 51 термін, які в основному стосуються певних перекладацьких організацій та стандартів, як міжнародних, так і власне національних: CETRA (the Centre for Translation Studies of the Katholieke Universiteit Leuven, Belgium), ATA (American Translators Association), ATISA (American Translation and Interpreting Studies Association). Було виявлено також і такі абревіатури на позначення перекладацьких технологій та прийомів: AD (audio description), II (immediate introspection protocol), CAT (computer-aided/assisted translation). Майже всі вони сформовані методом ініціальної абревіатури.

Окрім термінів-слів, відібрано 682 багатокomпонентні одиниці. Установлено, що ця група слів має різну структуру. Дослідження допомогло визначити, що найбільша кількість термінів-словосполучень представлена двокомпонентними одиницями (411 конструкція).

Найбільш продуктивною структурною моделлю англійських двокомпонентних термінів перекладознавства стала модель Adj+N, наприклад: *bilateral interpreting* – двосторонній переклад, *centripetal translation* – централізований переклад, *indigenous interpreter* – корінний перекладач. Ця модель нараховує 234 терміна.

У ході дослідження виявлено, що на другому місці за продуктивністю – модель N + N, яку розділяють на два типи зв'язку:

а) атрибутивний зв'язок, при якому перший компонент виконує атрибутивну функцію, а другий є стрижневим словом у таких словосполученнях, як *output channels* – канали виходу (обладнання для усного перекладу), *background text* – додатковий текст із матеріалами, що допомагають при перекладі основного тексту;

б) генетивний зв'язок, при якому один із компонентів відображається родовим відмінком щодо іншого, наприклад: *translator's workplace* – робоче місце перекладача, *king's linguist* – королівський лінгвіст (у колоніальні часи перекладач-посередник між королівськими особами/старійшинами та народом).

Генетивний зв'язок також передається структурною моделлю N + of + N, де перший компонент має головне значення, наприклад: *theory of translation* – теорія перекладу, *art of translation* – мистецтво перекладу, *assessment of translation* – оцінка перекладу.

Одним із варіантів цієї моделі є також комбінація N + prep + N. Наприклад: *copyright in translation* – цензура в перекладі, *connotation in translation* – значення у перекладі.

Інша модель, яка вживається для формування термінів галузі перекладознавства і є досить поширеною та продуктивною – Part.2 + N. Наприклад: *abridged translation* – скорочений переклад, *constrained texts* – текст із великою кількістю спеціалізованої лексики із фіксованим перекладом, *whispered interpreting* – переклад-нашіптування.

З вищеназваних моделей формують разом 97% від усієї кількості двокомпонентних перекладацьких термінів в англійській мові. Названі конструкції у досліджуваній термінології високопродуктивні.

Решта 3% належать до досить непоширеної моделі Num + N. Проте варто зазначити, що терміни, утворені таким чином, є базовими поняттями, якими оперує перекладознавство. Необхідно зауважити, що у формуванні цієї моделі беруть участь тільки порядкові числівники. Наприклад: *third space* – міжкультурний простір/простір перекладача, *second language* – друга мова (нерідна мова, якою перекладач володіє на професійному рівні), *fourth voice* – четверта сторона (коли стилістичні переклад затверджується не за бажанням автора, перекладача чи читача, а „четвертої сторони” – наприклад редакції).

Отже, серед англійських перекладацьких термінів, що мають двокомпонентну композицію, виявлено три продуктивні моделі: 1) Adj + N 2) N + N; 3) Part.2 + N. Іменник є обов'язковою складовою всіх моделей. Поряд із двокомпонентними термінами, які є основним видом термінів-словосполучень, уживаються трикомпонентні терміни, що становлять 34 % (237 словосполучень) від відібраних для аналізу одиниць і відображаються такими моделями:

1) Adj + N + N є найпродуктивнішою моделлю за кількісними ознаками (168 термінів-словосполучень). Її прикладом є терміни: *blank verse translation* – переклад білого/неримованого вірша, *cognitive translation studies* – когнітивне перекладознавство.

Підструктурна модель цієї комбінації має вигляд Adj + N + prep + N. Наприклад: *referential meaning in translation* – референтне значення у перекладі; *European Committee for Standardisation* – Європейський комітет з питань стандартизації.

2) N + N + N, наприклад: *project management tools* – інструменти керування проектами. Ця модель найменш продуктивною (3), на відміну від свого підструктурного варіанту – N+prep+N+N (11): *classifications of text types* – класифікація типів текстів, *classifications of translation methods* – класифікація перекладацьких методів.

3) Num + N + N є малопродуктивною моделлю у цій групі (5). Наприклад: *first-order politeness* – порядність першого порядку, *second-hand translation* – непрямий переклад.

4) (N + Part.2) + N вважаємо відносно продуктивною для творення трикомпонентних термінів (32 термінів). Прикладом такої моделі є наступні терміни-словосполучення: *machine-aided translation* – автоматизований переклад, *computer-assisted translation* – автоматизований переклад, *human-aided/assisted translation* – машинний переклад із людським редагуванням.

5) Part.2 + N + N, на відміну від попередньої, віднесена до середньо продуктивних (18 термінів). Прикладом цієї моделі є такі терміни: *applied translation studies* – прикладне перекладознавство,

Багатокомпонентні (чотири-, п'ятичленні) одиниці відзначаються різноманітністю структури. Не можливо не зауважити, що таких термінів відносно не багато, оскільки такі конструкції досить громіздкі, наприклад,

- Adj + N + prep + N + N: interdisciplinary approach to translation studies – міждисциплінарний підхід до перекладознавства;

Adj + N + prep + N + prep + N + N: European Association for Studies in Screen Translation – Європейська асоціація для дослідження екранного перекладу;

(N + Part.2) + N + N: source-oriented translation studies – перекладознавство, орієнтоване на мову оригіналу;

Adj + N + prep + N + prep + N: Bourdieusian theory of translation and interpreting – теорія усного та письмового перекладу П'єра Бوردьє.

На наш погляд, терміни з великою кількістю складових не можна вважати вдалимими, оскільки вони нечітко називають поняття, надзвичайно громіздкі, що суперечить вимогам короткості, чіткості, закономірностям дії закону мовної економії, а тому такі терміни галузі перекладознавства потребують подальшого упорядкування щодо скорочення кількості складових термінів-словосполучень, враховуючи важливість точного збереження лексичного значення поняття.

Висновки та перспективи дослідження. Аналіз перекладацьких термінів дає змогу зробити висновок, що терміни-словосполучення мають порівняно невелику перевагу над термінами-словами: вони становлять 58,6% (682 терміни) від загальної кількості досліджуваних термінів галузі перекладознавства. Значна перевага прикметниково-іменникових аналітичних утворень (із варіаціями) свідчить про високу спроможність таких утворень передавати специфіку відношень у назві спеціального поняття. Основу словотвірної термінології становлять дволексичні номінації, менше трикомпонентні терміносполуки, а кількість багаточленних незначна.

Проаналізувавши досліджуваний матеріал, можна стверджувати, що наявність багатокомпонентних термінів у галузі перекладознавства пов'язана швидше з назвами перекладацьких програм, перекладацьких організацій, а також тенденцій та методик, що існують на певному етапі розвитку перекладознавства. Ці поняття вимагають детальнішого опису із максимальним висвітленням всіх аспектів для того, щоб зробити його номінацію прозорою та уникнути неоднозначності. Проте і вони потребують скорочення і упорядкування для подальшої зручності користування та перекладу. Відносно велика кількість однокомпонентних термінів, а також переважання двокомпонентних термінів серед багатокомпонентних сполук, дозволяє припустити, що чіткість та специфіка понять, якими оперує перекладознавство, є на досить високому рівні та зручним для послуговування у цій галузі.

Отже, перекладацька терміни доволі чітко відображають системою компонентів, що входять до її складу, зв'язки та відношення, які об'єктивно існують названих понять та явищ у галузі. У перспективі дослідження – подальше застосування отриманих знань при аналізі структурних особливостей для адекватної передачі термінів галузі перекладознавства у перекладі на українську.

Список використаних джерел:

1. Волинець Т. Н. Современный русский язык. Способы словообразования. Минск : БГУ, 2003. 32 с.
2. Головин Б.Н. Кобрин, Р.Ю. Лингвистические основы учения о терминах. Москва : Высшая школа, 1987. 104 с.
3. Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти : монографія. Київ: КМ Academia, 2000. 216 с.
4. Ильина А.Н., Кибасова С.Г. Словообразование в современном английском языке: Учебное пособие для студентов экономических специальностей. Санкт-Петербург : СПбГУЭФ, 2012. 90 с.
5. Лазебна Н. В. Прагматичний аспект сучасних англomовних текстів галузі інформатики та комп'ютерних технологій. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Філологія. 2014. Вип. 8(1). С. 130–132.
6. Шелов С.Д., Лейчик В.М. Терминологическая норма в освещении российских лингвистов в период 70–80-х годов XX века. Термінологічний вісник : Зб. наук. пр. Вип 1. Київ : ІУМ НАНУ, 2011. С. 7-18.

7. Sageder D. Terminology today : a science, an art or a practice? Some aspects on terminology and its development. Brno studies in English. 2010, vol. 36, iss. 1, pp. 123-134
8. Picht H., Draskau J. Terminology : An Introduction. The University of Surrey, Dept. of Linguistics and International Studies, 1985. 265 p.

REFERENCES:

1. Volyinets T. N. Sovremennyiy russkiy yazyik. Sposobyi slovoobrazovaniya. (Modern Russian Language. Ways of word formation) Minsk: BGU, 2003. 32 p.
2. Golovin B.N. Kobrin, R.Yu. Lingvisticheskie osnovyi ucheniya o terminah (Linguistic basic studies on terms). Moskva : Vysshaya shkola, 1987. 104 p.
3. D'yakov A. S., Kiyak T. R., Kudelko Z. B. Osnovi terminotvorenniya: semantichni ta sociolingvistichni aspekti (Basics of term-formation: semantic and socio-linguistic aspects) : monografiya. Kyiv: KM Academia, 2000. 216 p.
4. Ilina A.N., Kibasova S.G Slovoobrazovanie v sovremenном angliyskom yazyike (Word-formation in the modern English language): Uchebnoe posobie dlya studentov ekonomicheskikh spetsialnostey. Sankt-Peterburg: SPbGUEF, 2012. 90 p.
5. Lazebna N. V. Pragmatichnij aspekt suchasniх angломовnih tekstiv galuzi informatiki ta komp'yuternih tehnologij (Pragmatic aspect of modern English texts in Computer Studies and Computer Science). Naukovij visnik Mizhnarodnogo gumanitarnogo universitetu. Ser. Filologiya. 2014. Iss. 8(1). PP. 130–132.
6. Shelov S.D., Leychik V.M. Terminologicheskaya norma v osveschenii rossiyskikh lingvistov v period 70-80-h godov XX veka (Terminological norm in the researches of Russian linguists in 1970-80s). Terminologichnij visnik : Zb. nauk. pr. Iss. 1. Kyiv : IUM NANU, 2011. PP. 7-18.
7. Sageder D. Terminology today : a science, an art or a practice? Some aspects on terminology and its development. Brno studies in English. 2010, vol. 36, iss. 1, pp. 123-134
8. Picht H., Draskau J. Terminology : An Introduction. The University of Surrey, Dept. of Linguistics and International Studies, 1985. 265 p.

УДК:811.111'374:378.147.091.31-059.1:615

Томашевська А.
(Чернівці)

ВІДБІР НАВЧАЛЬНОГО ТЕКСТОВОГО МАТЕРІАЛУ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ФАРМАЦЕВТІВ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ЧИТАННІ ТА ГОВОРІННІ У ПРОЦЕСІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Розглядається змістовий потенціал фахового навчального тексту в руслі content-language integrated підходу як компонента концептуальної технології інтегрального формування лексичної компетентності студентів- фармацевтів; обґрунтовано критерії відбору текстового матеріалу з метою коректної організації самостійного читання студента-фармацевта; окреслено одиниці дидактичного матеріалу – професійно орієнтовані тексти (навчальна стаття з підручника, медична інструкція до застосування лікарських засобів).

Ключові слова: навчальний текст, змістовно-мовний підхід, критерії відбору, студенти-фармацевти.

Рассматривается содержательный потенциал профессионального учебного текста в русле content-language integrated подхода как компонента концептуальной технологии интегрального формирования лексической компетентности студентов-фармацевтов; обоснованы критерии отбора текстового материала с целью корректной организации самостоятельного чтения студента-фармацевта; обозначены единицы дидактического материала - профессионально ориентированные тексты (учебная статья из учебника, медицинская инструкция к применению лекарственных средств).